

SAMOODRŽIVOST VJERSKIH ZAJEDNICA

Sažetak: Samoodrživost vjerskih zajednica je specifično pitanje na koje u cijelosti nije dat odgovor tokom dvije tisuće godina više vremena egzistiranja monoteističkih religija. Ovo pitanje je višeslojno i ono ne traži odgovor samo ekonomske prirode, već i ideološke, političke, državno-organizacione itd.

Ključne riječi: samoodrživost, vjerske zajednice, država, društvo, sloboda

Uvod

Skoro svi konsultovani izvori koje smo koristili pri obradi teme, Samoodrživost vjerskih zajednica, su istu tretirali samo uzgred u hipotetičkim naznakama, bez detaljnije analize i elaboriranja. Kada se u elektronskim traganjima upiše riječ „samoodrživost“, odmah se pojavi i riječ ekonomska, ili prva asocijacija je ekonomska ili financijska neovisnost. Ulazeći dublje u pitanja samoodrživosti vjerskih zajednica došli smo do spoznaje da je ovo vrlo kompleksno pitanje, te se može konstatirati da vjerske zajednice u svom djelovanju i jesu i nisu samoodržive organizacija, što ovisi o ideološkoj dioptriji i kutu promatranja.

Mislimo da je tema zanimljiva, ali nužno se postavlja pitanje zbog čega je ovo pitanje slabo ili nikako znanstveno tretirano. Uglavnom mu se prilazilo oprezno i s velikom dozom obazrivosti i predostrožnosti, možda da se ne povrijedi stereotipni princip nemiješanja u rad vjerskih zajednica, koje su po pravilu i po „slovu zakona“ odvojene i samostalno se uređuju i donose svoja pravila.

Sama opšta definicija kaže da se “(...) pojam samoodrživosti odnosi na sposobnost čovjeka da svojim vlastitim duhovnim, intelektualnim, mentalnim i fizičkim sposobnostima stvori povoljne uvjete za duhovni i materijalni život. Duhovni život definira se kao napor individue da uz pomoć vodstva dostigne razumijevanje svog duhovnog identiteta (ja sam vječno duhovno biće) i djeluje na tom nivou bez obzira na vanjske okolnosti materijalnog svijeta”.¹³ Ovo je osnova za hod od pojedinačnog ka opštem.

¹³ Klub Supersoul, Zagreb, 2014.

Ako se, na primjer, pođe od teze da vjerske zajednice jesu samoodržive, nužno se nameće i antiteza da nisu samoodržive. Teza da jesu i antiteza da nisu treba da ponudi odgovor kao sintezu, s kojom se možemo ili ne možemo složiti, ovisno o pomenutoj ideološkoj dioptriji, ali i od toga da li su istraživanje i istraživač neovisni, odnosno dali je istraživač samoodrživ? Promatrajući detaljnije određenu vjersku zajednicu i njen rad možemo se adekvatnije odrediti da li je i na kojoj razini određena vjerska zajednica samoodrživa!? Smatramo da se o ovome može mnogo, naširoko pisati. Osobito treba imati u vidu činjenicu da li promatramo vjersku zajednicu kroz njene pripadnike, (naziv članove smatramo neadekvatnim jer se vjerskoj zajednici pripada prirodno po inerciji i u vjeru se ne učlanjuje jer učlanjenje podrazumijeva i isčlanjenje, odnosno isključenje), ili kroz njenu infrastrukturu a najčešće kroz njenu hijerarhiju, koja formalno zagovara samoodrživost i promatra ju kao teokratiju, odnosno teodiktaturu ustrojenu tako da u jednoj osobi imamo veliku koncentraciju moći i nemoći, koja se predstavlja kao odgovornost, što je po nama tema za sebe. Dakle samoodrživost znači samostalno se održavati na životu, kako materijalnom tako i duhovnom. To ne znači biti ili djelovati sam, jer je to nepraktično i izuzetno teško, stoga spada u kategoriju nepotrebne patnje. Samoodrživost se odnosi na donošenje vlastitih odluka iza kojih stojimo samo mi, donositelji odluka”.¹⁴

Sukladno prethodnom bi značilo da samoodrživa zajednica podrazumijeva neprofitnu organizaciju, koja u svom radu samoodrživost kao ideju bazira na dugoročnom programu. Kada je riječ o vjerskim zajednicama ostaje otvoreno pitanje da li je samoodrživost samo ideja, ili kao „ideja“ floskula pogodna za manipuliranje, pozicioniranje da djeluje kao korektiv u određenim prilikama.

Pojam samoodrživosti danas se najčešće koristi u energetici i ekologiji, zatim u privrednom poslovanju malih poduzetnika te u djelovanju nevladinih organizacija čiji projekti, (po natječajnim propozicijama), trebaju biti održivi, tj. samoodrživi nakon prestanka financiranja.

Samoodrživost znači i samoodgovornost, ne samo za održivost, nego i za prosperitet, napredak, afirmaciju i ekspanziju. Vjerska zajednica ne egzistira tako što vegetira, opstaje, nego egzistira vizionarski i dugoročno što potvrđuje i definicija: “Crkve i vjerske zajednice su zajednice, ustanove i organizacije vjernika, osnovane u skladu sa vlastitim propisima,

Samoodrživost vjerskih zajednica

¹⁴ *Ibido*

naučavanjima, vjerama, tradicijama i praksom, kojima je priznata pravna sposobnost i koje su upisane u Registar crkava i vjerskih zajednica (...)”¹⁵

Što podrazumijeva samoodrživost vjerskih zajednica

U osnovi pojam samoodrživosti se odnosi na sposobnost zajednice (organizacije) da svojim vlastitim potencijalima i djelatnostima stvori odgovarajuće uvjete za duhovni i materijalni život, djelovanje i razvoj. Samoodrživost ujedno znači da se preuzima samoodgovornost za opstanak i razvoj zajednice (organizacije). Mislim da je ovo vrlo važno pitanje u sadašnjim vremenima svjetske društvene, ekonomske i svakojake krize - kada se lome mnogi tradicionalni oblici života i kada liberalno tržište dovodi u pitanje humanost ljudi, njihovo preživljavanje, njihovu kulturu, jezik i vjerska osjećanja ...

Imajući u vidu osnovne karakteristike djelovanja vjerskih zajednica; misija (vjersko poslanje) kroz ustanove i organe vjerskih zajednica čija djelovanja se ne svode na skup sakralnih obreda, nego sustav života čiji je spektar aktivnosti proširen na humanitarni rad i brigu o zajednici i pripadnicima zajednice s akcentom na očuvanju vlastitih identiteta i tradicije. Samoodrživost vjerskih zajednica podrazumijeva kreativnu otvorenost prema drugima i spremnost na suradnju.

Kada pomenemo samoodrživost, prva asocijacija je materijalna, financijska samoodrživost i neovisnost, koja podrazumijeva autonomno, autentično, slobodno i neovisno djelovanje. Uz svaki od navedenih atributa nameće se pitanje, od koga i zbog čega, kao i to može li vjerska zajednica biti vjerska, djelovati i biti u službi misije – ideje a ne biti autonomna, autentična, slobodna, neovisna i dosljedna u svom djelovanju? Da li samostalan znači samodovoljan ili samozadovoljan, tj. zadovoljstvo samim sobom, da li tome težimo? Nameće si pitanje da li materijalnu samoodrživost vjerskih zajednica bazirati, samo, na milodarima i donacijama ili na vjerskoj ekonomiji, ekonomičnosti i skromnosti.

Smatramo da ekonomski aspekti samoodrživosti ne treba tražiti u razvijanju posebnog vjerskog biznisa i u razvoju svijesati o samo-pomoći unutar pripadnika zajednice za one proizvode i usluge koji nisu vjerski, (neka vrsta zadrugarstva unutar pripadnika vjerske zajednice). Nikako ne na bazi proizvodnje i prometa određenim relikvijama, hamajlijama i

¹⁵ Ministarstvo pravde F BiH

talismanima, niti naplaćivanju usluga za vjerske obrede, što je nerijetko u praksi svedeno na „trgovinu s Bogom“, monopol na Boga a na uštrb same vjere kao ideje.

Djelatnost vjerskih zajednica počiva na ključnim karakteristikama, to su; samosvijest, domišljatost, heroizam, ljubav, humanizam, voluntarizam, entuzijazam pa i avanturizam. Vjera kao takva, kao ideja, misija i poslanje od Boga koji sve održava jeste i treba biti samoodrživa u smislu neovisnosti o bilo komu ili čemu. Povijesna je činjenica da su vjere opstajale u svim povijesnim okolnostima i nadživjele sve sustave. U stvarnosti i realno samoodrživost vjerskih zajednica kao institucija, proporcionalna je njihovoj autonomnosti, autentičnosti i dosljednosti.

Samoodrživost vjerskih zajednica veoma je bitna glede neovisnosti o vladajućim strukturama, da nije u službi tzv. stranačke i dnevne politike. Ovo je teško izbjeći, ma koliko svi naglašavali tzv. odvojenost, štiteći svako svoju samostalnost, praksa je uglavnom drugačija, suradnja je uglavnom konspirativna, pod izgovorom općeg nacionalnog interesa. Na primjer, Patrijarh ruske pravoslavne crkve je podržao bezbožničku Staljinovu vladu kada je Hitler napao Rusiju, a za uzvrat predsjednik Rusije Staljin, kao ateista – bezbožnik je imenovao Patrijarha. Gledajući povijesno kroz sve sustave plemstvo i svećenstvo su išli „ruku pod ruku“, u početku prividno samo protokolarno, što vremenom postane partnerstvo, zajedno koegzistiraju, ne rijetko „odigraju dupli pas“ i tako jedni druge održavaju na pozicijama.

Samoodrživost vjerskih zajednica u službi neovisnosti o aktualnoj vladajućoj strukturi je veoma značajna, jer je vjera stabilna kategorija, dok je politika varijabilna kategorija i ne rijetko za mandata jedne vjerske strukture promijeni se i nekoliko političkih sistema, i profilira bezbroj političara. Što je zanimljivo, strukture vjerske zajednice sa svima su bile u miroljubivoj koegzistenciji, pa i sa onim bezbožničkim i agresivno ateističkim, predstavljajući ih kao milost i dar od Boga.

Zaključak

Sukladno prethodno navedenom, govoreći o samoodrživosti vjerskih zajednica sa aspekta praktičnog i angažiranog vjernika, samoodrživa zajednica može neovisno djelovati ne prilagođavajući i ne lokalizirajući dogmu, ostati i opstati neizmanipulirana, autentična i autoritarna i dovesti u sklad vjerovanje i djelovanje. Svaka zajednica teži i predstavlja se kao samoodrživa, neovisna i samostalna, jer tako se osjeća slobodna. Upitno je kolika je ta samoodrživost realna i stvarna, ili je sredstvo manipuliranja.

Vjera je izašla iz sfere privatnosti, ona kao tzv. „privatna stvar“ nije upitna niti predmet rasprave. Vjera djelujući institucionalno kroz vjerske zajednice, ustanove i organe i predmet je interesa odgovora na pitanje, mogli i trebajuli vjerske zajednice djelovati samoodrživo, samostalno i institucionalno, isto tako i izvan institucionalno ili pak iznad institucionalno. Da li su kao takve potreban i poželjan činbenik ili partner? Je li vjera sama po sebi institucija, ili zajednica institucija u sustavu institucija? Da li je za vjeru pogubno svođenje ideje na instituciju, i ima li veze izreka: „Od kada je vjera postala institucija, od tada je nastala prostitucija“?

Literatura:

1. Cvitković, Ivan, *Rječnik religijskih pojmova*, DES, Sarajevo 2005.
2. *Crkvi i internet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.
3. *Etika na internetu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.
4. Klub Supersoul, Zagreb, 2014.
5. Koren, Marijan, *Komunikacija s transcendentnim*, Križ, 2008.
6. McLuhan, Marshall, *Gutenbergova galaksija*, prijevod, Branko Vučićević, Nolit, Beograd, 1973.
7. Osmančević, Enes, *Demokratičnost www-komuniciranja*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Sarajevo, 2009.
8. Tucaković, Šemso, *Historija komuniciranja*, Univerzitetska knjiga, Sarajevo, 2000.
9. Tucaković, Šemso, *Historija novinarstva i medija u Bosni i Hercegovini*, S&A company, Sarajevo, 2006.

SELF-SUSTAINABILITY of RELIGIOUS COMMUNITIES

Summary:

Self-sustainability of religious communities is a specific question that is not fully answered during the two thousand years and more time any monotheistic religion. This question is multilayered and not looking for the answer only of economic nature, but also the ideological, political, State and organizational etc.

Keywords: self-sustainability, religious communities, the State, society, freedom